

RESEARCH THE NEED FOR EXECUTION SUPPORT ON ACTIVITIES OF DAILY LIFE FOR PERSONS FROM RISK GROUPS AMONG THE RESIDENTS OF ZAVET MUNICIPALITY, RAZGRAD DISTRICT

Evgeniya Bratoeva

„Angel Kanchev“ University of Ruse, Bulgaria, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Fikrie Zyulkyar

„Angel Kanchev“ University of Ruse, Bulgaria, fiki_1978@abv.bg

Abstract: Activities of daily life are basic activities related to the satisfaction of a person's basic life needs - provision of food, medicinal products, maintenance of personal hygiene and hygiene of the inhabited dwelling. These are basic needs, and the degree of disability (physical and/or mental) of a person and the degree of need for help can be determined by the level of independent performance. The article presents research conducted in the months of March and April 2022 among risk groups of the population of Zavet municipality, Razgrad region, Bulgaria. The study found that the risk groups among the population of the mentioned municipality are children and persons with illnesses and/or disabilities and elderly and old people living alone. The purpose of the research is to establish to what extent these persons are able to cope independently with the following activities of daily life: maintaining the hygiene of the dwelling they live in, maintaining personal hygiene independently, purchasing basic food products independently and preparing food for yourself. The results of the conducted research outline the tendency that persons from the specified risk groups cannot independently carry out the specified activities or do so with significant difficulties. This is a definite indicator of a reduced quality of life in the studied group of persons. In the municipality of Zavet, social services, provided in a home environment, have been opened and are functioning. In this way, the municipality ensures that the persons from the specified risk groups receive help and support in meeting basic needs.

Keywords: population, risk groups, needs, social support

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПОТРЕБНОСТТА ОТ ПОДКРЕПА ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ НА ДЕЙНОСТИ ОТ ЕЖЕДНЕВИЕТО ПРИ ЛИЦА ОТ РИСКОВИ ГРУПИ СРЕД ЖИТЕЛИТЕ НА ОБЩИНА ЗАВЕТ, ОБЛАСТ РАЗГРАД

Евгения Братоева

Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, jeni_bratoeva1999@abv.bg

Фикрие Зюлкяр

Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, fiki_1978@abv.bg

Резюме: Дейностите от ежедневието са основни дейности, свързани със задоволяването на основни жизнено потребности у човек – осигуряване на храна, лекарствени продукти, поддържане на лична хигиена и хигиена на обитаваното жилище. Това са базови потребности и по нивото на самостоятелно извършване може да се определи степента на увреждане (физическо и/или ментално) на едно лице и степента на потребност от чужда помощ. Статията представя изследване, проведено през месеците март и април 2022 г. сред рискови групи от населението на община Завет, област Разград, България. Проучването установи, че рисковите групи сред населението на посочената община са деца и лица със заболявания и/или увреждания и самотно живеещи възрастни и стари хора. Целта на изследването е да се установи до каква степен тези лица умеят да се справят самостоятелно със следните дейности от ежедневието: поддържане на хигиената на обитаваното от тях жилище, самостоятелно поддържане на лична хигиена, самостоятелно закупуване на основни хранителни продукти и самостоятелно приготвяне на храна за себе си. Резултатите от проведеното изследване очертават тенденцията, че лицата от посочените рискови групи не могат самостоятелно да извършват посочените дейности или го правят със значителни затруднения. Това е категоричен показател за занижено качество на живот у изследваната група лица. В община Завет са разкрити и функционират социални услуги, предоставяни в домашна среда. По този начин общината се грижи за лицата от посочените рискови групи да получават помощ и подкрепа при задоволяване на базови потребности.

Ключови думи: население, рискови групи, потребности, социална подкрепа

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Територията на община Завет е разположена в северната част на област Разград. С площта си от 273,872 km² заема 4-то място сред 7-те общини на областта, което представлява 11,27% от територията на областта. Сред населените места с най-голяма площ от 59,738 km² е общинския град Завет. Населението му по численост също е най-многобройно в общината и наброява 3854 лица, регистрирани по постоянен адрес и 2979 лица по настоящ адрес. Общият брой население на община Завет е 8938 души, което представлява 0,13 % от общото население на страната ⁹⁷. Сред населението на община Завет се открояват следните рискови групи:

- деца с увреждания – общ брой тридесет, като при три от тях е определена степен на увреждане над 90% с чужда помощ;
- деца в риск - 109 деца, отглеждани от семейства, обект на социално подпомагане; 30 многодетни семейства; деца, отглеждани от един родител; деца от малцинствени групи, деца на самотни родители и деца без родители; деца на родители с увреждания;
- лица с трайни увреждания – 996 пълнолетни лица с доказано увреждане чрез ЕР на ТЕЛК, като при 74 от тях степента на увреждане е над 90% и имат необходимост от чужда помощ ⁹⁸;
- самотно живеещи възрастни и стари хора - на територията на община Завет, самотно живеещите лица в над трудоспособна възраст са 595, от които 208 мъже и 387 жени ⁹⁹.

Идентифицираните социални проблеми сред жителите на община Завет, които са по-силно изразени при тези от рисковите групи са:

- липса на болнично лечебно заведение на територията на общината;
- социалните услуги, които се предоставят от общината са единствено в домашна среда;
- на територията на общината не функционират социални услуги, които могат да задоволят потребностите на лицата от идентифицираните рискови групи;
- висок дял на безработица;
- силно изразени миграционни процеси сред населението в трудоспособна възраст;
- обезлюдяване на всички населени места в общината;
- застаряване на населението;
- жизнен стандарт на населението – под средния за страната.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

2.1. Цел на изследването

Направено от авторите проучване, относно демографската характеристика на населението на община Завет, степента на заболяемост и увреждания сред населението и обезпечеността му чрез медицинска и социална помощ, показва необходимостта от разкриване на интегрирани здравно-социални услуги на територията на общината.

Целта на проведеното изследване е да се проучи мнението на лицата от рискови групи сред жителите на община Завет, относно потребността им от разкриване на социални услуги в общината. Обществената нагласа към ползването на социални услуги е важен фактор за разкриването им, а в последствие и за ефективността на дейността им.

2.2. Обхват на изследването

Изследването е проведено по метода на анкетното проучване. Използваният изследователски инструмент е анкетна карта, съставена от авторите специално за целта на изследването. При провеждането на изследването са разпространени 100 анкетни карти сред лица от идентифицираните рискови групи, жители на всички населени места в община Завет. 11 лица, дали първоначално съгласие за включване в изследването, след това отказват да бъдат анкетирани. Получените и обработени за целите на анализа анкетни карти са 89 броя. Изследването е проведено във времеви период 01.03. – 30.04.2022 г. При провеждането му и при обработката на резултатите е спазен принципа за запазване на анонимността на участниците в изследването. Всички анкетирани са пълнолетни лица, като при изследване на групата деца с увреждания е проучено мнението на родител (законен настойник), полагащ грижи за тях.

⁹⁷ Данни на Главна дирекция ГРАО, <https://www.grao.bg/tables.html>

⁹⁸ Данни, получени от Дирекция “Социално подпомагане” – гр. Кубрат, чрез писмо с изх. № 94Ф-00-277/24.03.2022 г.

⁹⁹ Данни на НСИ, <https://nsi.bg/bg/content/>

3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

В изследването, проведено по метода на анонимното анкетно проучване са обхванати общо 89 пълнолетни лица, жители на община Завет.

За получаване на възможно най-обективни резултати от проведеното изследване, целта бе да се обхванат лица от всички населени места в общината и броят им да бъде пропорционален на общия брой население в съответното населено място. По критерии „местоживеене“ разпределението е следното: жители на гр. Завет 22 лица, жители на с. Брестовене 19 лица, жители на с. Острово 13 лица, жители на с. Сушево 8 лица, жители на с. Прелез 11 лица, жители на с. Веселец 10 лица и жители на с. Иван Шишманово 6 пълнолетни лица. Графично данните са визуализирани чрез диаграма на фигура 1.

Фиг. 1: Разпределение на участниците в изследването по признак „местоживеене“

От общо 89 лица, жители на община Завет, участвали в изследването 42 лица, които представляват 47,19% от общия брой анкетираните лица посочват, че са лица с установено увреждане и са на възраст до 65 години. 38 лица, които са 42,70% от общия дял посочват, че са на възраст над 65 години, но при тях няма установено увреждане. В анкетата са се включили и 5 лица, които полагат грижи в домашна обстановка за лице с увреждане и 4-ма родители на деца с увреждане.

39 анкетираните лица (43,82%) са над 65 годишна възраст. Лицата на възраст 36-65 г. са 35 (39,33%), 12 (13,48%) са посочили, че са на възраст 18-35 г. и 3 лица (3,37%) са посочили, че полагат грижи за дете с трайно увреждане.

По признак „пол“ участниците в изследването се разпределят по следния начин: 41 (46,07%) се самоопределят като мъже, а 48 (53,93%) – като жени. По показател „семеен статус“ най-висок е дялът на вдовици/вдовци - 37 лица (41,57%), следвани от женени/омъжени - 35 лица (39,33%). Най- висок е дялът на лицата с основно образование - 44 лица (49,44%).

Красноречиви по отношение на потребността от социална подкрепа са получените резултати от проучването на основната трудова заетост на анкетираните лица. 2 лица – 2,25% от общия брой анкетираните лица са отговорили, че не посещават детско/учебно заведение, въпреки, че са в ученическа възраст, а 1 /едно/ лице е отговорило, че посещава детско/учебно заведение. 47 – 52,81% от общия брой на анкетираните са отговорили, че са пенсионери по болест и 39 – 43,82% от анкетираните са посочили, че са пенсионери по възраст. Нито едно от анкетираните лица не посочва, че извършва трудова дейност на основата на трудов договор (дори и като личен асистент на лице с увреждане в семейството). Отговорите на въпроса са представени графично чрез диаграма на фигура 2. По отношение на броя на членовете на домакинството отговорите показват, че едва 13 (14,61%) от анкетираните са посочили, че живеят в домакинство с повече от два члена, 40 лица (44,94%) са самотно живеещи и 36 лица (40,45%) посочват, че домакинството им се състои от два члена.

Интерес представляват и отговорите на въпроса „Какъв е средният Ви месечен доход на човек от домакинството?“. Получените отговори са: 42 лица (47,19% от общия брой анкетираните лица) са отговорили с месечен доход до 400 лв., 1 лице посочва до 600 лв. месечен доход, нито едно лице не посочва отговори „до 800 лв.“ и „над 800 лв.“. Отговор „не желая да отговоря“ посочват 46 лица (51,69%), което предполага, че получават средства от членове на семейството, работещи в други населени места или чужбина, което съответства с високия дял на миграцията. Данните се потвърждават и от получените отговори на въпрос,

целящ проучване на основните източници на финансови постъпления. 58 (65,17%) от анкетираните получават финансови средства единствено от пенсия, 2 лица (2,25%) са посочили, че финансовите им постъпления са от пенсия и трудово възнаграждение.

Фиг.2: Основна трудова заетост на анкетираните лица

Опциите за отговор „обезщетение за безработица“ и „трудова възнаграждение“ не са посочени от него едно от анкетираните лица. 29 лица (32,58%) са посочили два отговора - получават пенсия и финансови средства от близки и роднини. Това още веднъж показва, че голяма част от лицата в работоспособна възраст извършват трудова миграция и подпомагат финансово на възрастните си родители.

Основната цел на изследването е установяване на степента на самостоятелно справяне с дейности от ежедневието от лицата от формулираните вече рискови групи сред населението на община Завет. Проучването е насочено към степента на самостоятелно изпълнение на следните дейности: поддържане на лична хигиена, поддържане на хигиена на дома, закупуване на основни хранителни продукти и самостоятелно приготвяне на храна. Зададените в анкетната карта опции за отговор са формулирани по 5-степенната скала на Ликерт – „не“, „по-скоро не“, „нямам мнение“, „по-скоро да“ и „да“.

На въпроса „Успявате ли самостоятелно да поддържате личната си хигиена?“ разпределението на получените отговори е следното: 32 лица (35,96%) от общия брой анкетираните са отговорили, че по-скоро сами се грижат за личната си хигиена; 52 лица (58,43%) са отговорили, че нямат мнение; отговорите „по-скоро не“ и „да“ са посочили по 2 лица (2,25%) от общия брой анкетираните и едно лице е отговорило категорично, че не може да се грижи само за личната си хигиена. Отговорите са въпроса са визуализирани на фигура 3.

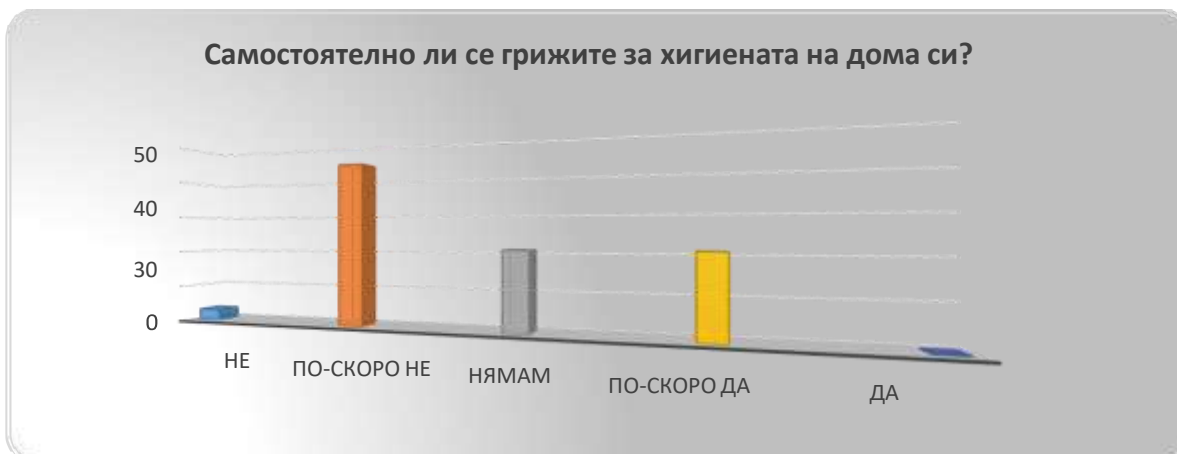
Отговорите показват, че голям брой лица осъзнават и споделят, че не могат сами да поддържат личната си хигиена и за това получават помощ. Смушаващ е броя на лицата, посочили отговор „нямам мнение“ (той е и най-висок). Тълкуването на мотива за посочване на този отговор може да бъде разнопосочен – от невъзможност за поддържане на лична хигиена и срам у изследваните лица да посочат този отговор, до липса на необходимите битови условия за поддържане на хигиена, което е често срещано все още в по-малките населени места. Мнението на авторите е, че населението в община Завет е по-скоро притеснително и не желае да отговори на въпроси от личен характер.

Фиг. 3: Отговори на въпроса „Успявате ли самостоятелно да поддържате личната си хигиена?“

Същите лица, запитани в каква степен успяват самостоятелно да поддържат хигиената на обитаваното от тях жилище, отговарят по следния начин: 3 лица (3,37%) от общия брой на анкетираните посочват отговор „не“, 44 лица (49,44%) посочват отговор „по-скоро не“, а с възможностите за отговор „по-скоро да“ и „нямам мнение“ определят състоянието си по 21 лица (по 23,60%) от всички анкетирани. Нито едно лице не е посочило отговор „да“. Отговорите на въпроса са представени чрез графика на фигура 4.

Фиг. 4: Отговори на въпроса „Самостоятелно ли се грижите а хигиената на дома си?“

Отговорите на този въпрос затвърждават предположението ни, че лицата от изследваните рискови групи не могат самостоятелно да поддържат личната си хигиена и хигиената на дома си. Това те по по-категоричен начин го показват при отговорите на втория въпрос и по индиректен начин (чрез посочване на отговор „нямам мнение“) при отговорите на първия въпрос. Причината за това може да бъде в очертаните по-горе рискови фактори при изследваните лица – наличие на заболяване и/или увреждане, старост и др.

С цел установяване на степента на самостоятелност при извършване на основна дейност от ежедневието – закупуване на основни хранителни продукти и приготвяне на храна, в анкетната карта са включени два въпроса. На първия от тях „Успявате ли (вие/лицето, за което полагате грижи) без чужда помощ да си закупите основни хранителни продукти?“ лицата, обект на изследване посочват следните отговори: 44 лица (49,44%) от всички анкетирани посочват, че по-скоро не успяват да си закупят основните хранителни продукти самостоятелно; 41 лица (46,07%) от анкетираните са отговорили, че по-скоро успяват без чужда помощ да си закупят основните хранителни продукти. Отговорите на въпроса са визуализирани чрез диаграма на фигура 5.

Фиг. 5: Отговори на въпроса „ Успявате ли самостоятелно да закупите основни хранителни продукти?“

Преобладаващите положителни и отрицателни отговори, но с колебание, на този въпрос пряко корелират с отговорите на въпроса, установяващ числеността на домакинството, където бе установено, че 36 лица (40,45%) живеят в двучленно домакинство. Това показва, че лицата от рисковите групи получават помощ от съжителстващото с тях лице при изпълнение на дейности от ежедневието.

В каква степен изследваните от нас лица успяват самостоятелно да си приготвят храната установяваме със следващия въпрос „*Вие (лицето, за което полагате грижи) изпитвате ли затруднения при самостоятелно приготвяне на храна?*“. Получените отговори очертават следната тенденция: 45 лица (50,56%) от общия брой анкетирани по-скоро не изпитват затруднение при самостоятелно приготвяне на храна, 5 лица (5,62%) не споделят мнение, 35 лица (39,33%) от анкетираните споделили, че по-скоро се затрудняват при самостоятелно приготвяне на храна и 4 лица (4,49%) отговарят категорично, че се затрудняват при самостоятелно приготвяне на храна. Отговорите на въпроса са представени чрез диаграма на фигура 6.

Фиг. 6: Отговори на въпроса „*Вие (лицето, за което полагате грижи) изпитвате ли затруднения при самостоятелно приготвяне на храна?*“.

4. ИЗВОДИ

На база представените резултати от изследването могат да бъдат изведени следните изводи:

- 1) Сред жителите на община Завет, област Разград преобладават лица т следните рискови групи: деца и лица със заболявания и/или увреждания и самотно живеещи лица надтрудоспособна възраст.
- 2) В обхванатите в изследването лица от посочените рискови групи с най-висок дял са лицата над 65-годишна възраст, със семеен статус „вдовец/вдовица“, с основно образование, равномерно разпределени по признак „пол“. Най-висок е дялът на лицата, които са посочили, че са пенсионери по болест или по осигурителен стаж и възраст.
- 3) 47,19 % от анкетираните лица посочват, че средният месечен доход на член от домакинството им е до 400 лв. С най-висок дял са домакинствата с численост двама члена.
- 4) 32 лица (35,96%) от общия брой анкетирани посочват, че по-скоро сами се грижат за личната си хигиена. 52 лица (58,43%) отговарят, че нямат мнение. Мнението на авторите е, че населението на изследваната община е по-скоро притеснително и не желае да отговаря на въпроси от личен характер.
- 5) Същите респонденти, запитани в каква степен успяват самостоятелно да поддържат хигиената на обитаваното от тях жилище най-висок дял от лицата (49,44%) посочват отговор „по-скоро не“. Отговорите на този въпрос затвърждават предположението ни, че лицата от изследваните рискови групи не могат самостоятелно да поддържат личната си хигиена и хигиената на дома си. Това те по по-категоричен начин го показват при отговорите на втория въпрос и по индиректен начин (чрез посочване на отговор „нямат мнение“) при отговорите на първия въпрос. Причината за това може да бъде в очертаните по-горе рискови фактори при изследваните лица – наличие на заболяване и/или увреждане, старост и др.

- 6) С цел установяване на степента на самостоятелност при извършване на основна дейност от ежедневието са изследвани възможностите на респондентите за закупуване на основни хранителни продукти и приготвяне на храна.
- 44 лица (49,44%) от всички анкетираните посочват, че по-скоро не успяват да си закупят основните хранителни продукти самостоятелно; 41 лица (46,07%) от анкетираните са отговорили, че по-скоро успяват без чужда помощ да си закупят основните хранителни продукти. Преобладаващите положителни и отрицателни отговори, но с колебание, на този въпрос пряко корелират с отговорите на въпроса, установяващ числеността на домакинството, където бе установено, че 36 лица (40,45%) живеят в двучленно домакинство. Това показва, че лицата от рисковите групи получават помощ от съжителстващото с тях лице при изпълнение на дейности от ежедневието.
 - 45 лица (50,56%) от общия брой анкетираните по-скоро не изпитват затруднение при самостоятелно приготвяне на храна, 5 лица (5,62%) не споделят мнение, 35 лица (39,33%) от анкетираните споделили, че по-скоро се затрудняват при самостоятелно приготвяне на храна и 4 лица (4,49%) отговарят категорично, че се затрудняват при самостоятелно приготвяне на храна.
- 7) Лицата от посочените рискови групи, жители на община Завет, област Разград имат потребност от постоянна помощ и подкрепа при извършване на дейности от ежедневието, свързани със задоволяване на базови потребности.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Главна дирекция ГРАО, <https://www.grao.bg/tables.html>, пос. на 30.04.2022 г.

Данни, получени от Дирекция “Социално подпомагане” – гр. Кубрат, чрез писмо с изх. № 94Ф-00-277/24.03.2022 г.

Национален статистически институт, <https://nsi.bg/bg/content/>, пос. на 01.04.2022 г.